

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Compendium Totius Tractatus De S. Matrimonij
Sacramento R. P. Thomæ Sanches E Soc. Iesv**

Sánchez, Tomás

Coloniæ Agrippinæ, 1624

8. Dispensatio.

urn:nbn:de:hbz:466:1-41559

parochia contrahentis à proprio parochio, vel alio de eius licentia, & debent fieri in parochia, vbi diutius habitârunt. Non tamen faciendâ, vbi est moderna habitatio: nec vbi est antiqua, si consanguinei contrahentium ibi non sunt, sed tunc debent fieri vbi sunt. Et debent fieri tribus diebus continuis festiuis, & nō debēt immediatē se subsequi, & si sola vna præmittatur, non debet statim matrimonium celebrari, & debent fieri inter missarum solēnia. Tamen sufficit, vt fiant in locis publicis competentibus. Idem dicendum, quamuis nō sit dies festiuus, & aliqua ex causa est magnus concursus populi ad Ecclesiam, *lib. 3. tota disput. 6.*

4 Denuntiationes repetendæ sunt, quando factis matrimonium differtur, vel matrimonium, in quo sunt factæ, fuit irritum, sed instauratur in foro externo, nisi paulo ante præmissæ essent, *l. 8. d. 35. n. 20.*

Dignitas.

1 Vicarius capituli, sede vacante, habet dignitatem requisitam, vt possit esse delegatus Pontificis. Item Vicarius Episcopi confirmati, & nondum consecrati. Item Vicarius Prælatorum habentium iurisdictionem quasi Episcopalem in sua diœcesi nulli Episcopo subdita, *l. 8. d. 27. à nu. 32. vsque ad 35.*

Dispensatio.

1 Habens priuilegium dispensandi in casibus Episcopi, non potest dispensare, quando
Epif-

Episcopo conceduntur ratione solius necessitatis, *l. 2. disp. 40. nu. 9.*

2 Vicarius generalis Episcopi in matrimonij impedimento non potest dispensare, nec in alijs, in quibus potest Episcopus, nisi specialiter committantur, *l. 2. disp. 40. n. 12.*

3 Episcopi non poterant, attento iure antiquo, dispensare in denunciationib. matrimonij, sed solum consuetudine scitâ & toleratâ hodie tamen per Conc. Trid. possunt non solum illi, sed etiam Abbates habentes iurisdictionem quasi Episcopalem. Et non solum dispensare, sed etiam abbreviare tempus, vel prolongare denuntiationes ex iusta causa. Item dispensare, ne fiant diebus festiuis, sed ferialibus. Item Prælati alterius contrahentis potest cum utroque dispensare. Item Vicarij sancti Ioannis. Secus dicendum de Vicarijs foraneis, & de parochis. Item non solum Episcopus, sed etiam Vicarius possunt delegare hanc facultatem, *l. 3. tota disp. 7.*

4 Dispensatio in matrimonij denuntiationibus, exigit iustam causam sub mortali. Sufficit tamen cognitio causæ extraiudicialis sine figura iudicij, & testibus non iurantibus. Et dispensatio potest fieri extra diœcesim, quâuis lite subortâ circa illam, ea cognitio causæ debeat fieri intra, *lib. 3. tota disp. 8.*

5 Episcopus negans dispensationem in denuntiationibus, existente causa iustâ, quandoque peccat, quandoque autem minime, tamē

scilicet

teneretur, quando scandalum sequitur, vel datur suspicio malitiosi impedimenti, vel expedit valdè ad bonum animæ, aut corporis. Secus quando nullum publicum, aut priuatum notabile damnum sequitur. Item quando adest causa, potest Episcopus ponere aliquam multam pecuniariam, non ob dispensationem, sed in delicti pœnitentiam, & existente iusta causa non datur appellatio quoad effectum suspensiuum: sed solum deuolutiuum, vt compellat superior inferiorem dispensare. Et in isto casu tenetur superior dispensare, vel cogere inferiorem, vt dispenset. Quando autem dispensatio non erat debita, sed gratuita, verbi gratia, quia non tenebatur, non datur appellatio: potest tamen implorare officium superioris, vt ex officio, & misericordia dispenset, non verò de rigore iuris. Item quando ius ex aliqua causa præcipit dispensationem, tunc si nolit iudex, potest appellari, quoad effectum deuolutiuum, & suspensiuum, & actionem habet, vt secum dispensetur ex præcepto legis. Item quoties Episcopus tenetur dispensare, & non potest haberi copia illius, vt dispenset, vel deneget, potest omissis denuntiationibus contrahi matrimonium. Idem dicendum, quando quis tenetur cum aliqua contrahere, & diu distulit, timeturque; si modò absoluatur, fore, vt non contrahat, & cōfectio instat, v.g. quia est proximus mortui. Secus dicēdū, quando cōcurrūt aliæ
causæ

causæ iustæ, sed Episcopus non tenetur dispensare, licet possit. Item parochus omissis denuntiationibus, assistens matrimonio mortis sibi comminatæ timore, non peccat, nisi fiat in contemptum, *lib. 3. tota disp. 10.*

6 Is, cuius culpâ euenit impedimentum sponsalia perficiantur, tenetur dispensationem procurare, v. g. si fœmina sit deflorata, vel patiat magnum famæ detrimentum, n̄ ducatur in uxorem. Et idem, quando cessantibus his, potest facillè impetrari dispensatio: secus, quando nec hæc concurrunt, & dispensatio eget magnis expensis, & magnâ morâ, *lib. 1. di. 56 nu. 4.*

7 Dispensatio sæpè continet aliquid iure communi non prohibitum ad placandas conscientias, maximè quando stando in iure communi dubiæ erant, vt passim in bullis circa oua, & similia, *l. 2. d. 37. nu. 15.*

8 Ineuntes matrimonium inualidum ignoranter, omissis denuntiationibus non solum, quando fuit impedimentum consanguinitatis, sed quoduis aliud, carent spe dispensationis, quando impedimentum est tale, vt denuntiationes præmissæ conferre possent ad illud detegendum, *lib. 3. disp. 42. nu. 7. & disp. 45. nu. 2.*

9 Dispensatio est aded strictè interpretanda, vt si aliquid operetur, extendenda amplius non sit. In aliquibus tamen casibus non strictè interpretanda, i. Quando dispensatio est concessa

cessa proprio motu ob publicam vtilitatem; quod intellige, quatenus propria verborum significatio patitur. 2. Quando est iuris corpore clausa. 3. Quando versatur circa iuris communis materiam, iuxta illud intelligenda est. 4. Quando est in priuato statuto, aut consuetudine populi, quæ erant iuri communi contrariæ. 5. Quando concessa est toti religioni in perpetuum. 6. Quando est debita, id quod Princeps ob causam occurrentem teneatur dispensare. 7. Quando extenditur ad necessarium, & inseparabiliter connexa. 8. Quando fit à legislatore, & non ab inferiori. Vltimus est. Quando dispensatio est in causa matrimonij: nisi sequatur scandalum ex larga interpretatione. Et generaliter, quoties constat de concedentis intentione dispensatio, extenditur ad id, quod concedens intendit, *lib. 8. d. 1. nu. 3. vsq. ad 30.*

10 Potestas dispensandi circa beneficia concessa Episcopo, non est restringenda solum ad beneficia simplicia, *l. 8. d. 2. n. 8.*

11 Potestas dispensandi est latè interpretanda, vt fauorabilis, quamuis ipsa sit odiosa. Extenditur tamen solum ad casus quoquo modo adaptabiles casibus in potestate expressis. Item est latè interpretanda, quando solum agitur de solo præiudicio ipsius concedentis facultatem. Secus, quando vergit in tertij præiudicium, vel consuetudine inducta sit certa interpretatio in ea materia. Nec facultas dispensandi

penfandi abfolutè concessa extenditur ad dispensandum in iure naturali, vel diuino, quando id tale est, vt specialissimè referuetur Summo Pontifici, Secus, si non est ita strictè Item interpretabitur latè, quando ea conceditur ad petitionem, & fauorem ipsius dispensaturi, cum personis non expressis; secus, si ad petitionem talium personarum expressarum, *lib. 8. disput. 2. à num. 1. vsque ad 6.* Item quando est dubium, vtrum dispensatio extendatur ad aliquem casum, interpretandum est eam nõ extendi. Secus, si fuerit dubium, an potestas dispensandi extendatur, vt virtute illius possit dispensari, *ibid. nu. 9.* Item potestas dispensandi concessa in Trident. *Sess. 24.* Episcopis, non est odiosa, & competit Abbatibus, & alijs Prælatiſ habitibus iurisdictionem quasi Episcopalem, *ib. nu. 12.*

12 Potestas dispensandi in quodam casu, eo tacito, timore ne facultas denegetur, est subreptitia, quando petens scit, prælatũ esse in contraria voluntate habituali, quia in similib. nõquam vult dispensare, vel quando opinatur se non posse: secus quando non adest hæc voluntas habitualis, vel opinio contraria, *l. 8. di. 21. num. 24.*

13 Potestas dispensandi in aliquo gradu, extenditur ad gradum ex vtroque latere. Secus dicendum, quando adiunctus est alius gradus etiam inferior, vt si contrahentes sint cõiuncti in secundo, & tertio gradu, & potestas sit ad

fit ad solum secundum, *l. 8. d. 24. n. 9. & 10.* Itē potestas dispensandi in gradu consanguinitatis, non extenditur ad eundem affinitatis, *ib. nu. 19.* Tamen potestas dispensandi in affinitate includit potestatem dispensandi in publica honestate simul concurrenti, licet sit ex matrimonio rato, *ibi nu. 41.* Item potens dispensare in aliquo gradu, potest in eo dispensare, quamuis sit mixtus ex alio propinquiori, nisi alter eorum distet à stirpe in primo gradu, *ib. nu. 34.*

14 Papa potest dispensare non solum in iure diuino, & naturali pendenti, ab humana voluntate, vt in voto, sed etiam in iure diuino absoluto, aliquando in casu aliquo speciali, ex causa urgente, non in vniuersum id ius, in quo dispensat, abrogando, sed eius obligationem verè tollendo per veram dispensationem, *li. 8. d. 6. à nu. 1. vsque ad 6.*

15 Papa potest dispensare cum legitima causa, vt sacris initiati vxores ducant, tamen si absque causa, peccabit grauissimè; sed tenebit matrimonium. Item potest dispensare in voto solemnī religiosorum, existente iustā causa; Et illa deficiente, non valebit matrimonium: & sic dispensatus vbi dimittit habitum, non tenetur officium diuinum. *libr. 8. disputat. 8. numer. 1. vsque ad 11.* Vtrum Pontifex possit dispensare vt matrimoniū monachi ad tempus duret, & nempe donec habeat prolem, & statim ad religionem redeat? Negat

gat

gat Doctor; potest tamen Papa itacum monacho dispensare, vt si habitâ prole vxor liberè consentiat, vel causam diuorrij perpetuam dederit per fornicationem, teneatur ad religionem redire, *ibid. nu. 9.*

16 Papa non potest dispensare in impedimenti iure diuino, & naturali dirimentibus matrimonium, v.g. in primo gradu ascendentium, vt inter parentes, & filios, & in primo lineæ transuersæ, vt inter fratres, & sorores: tamen in alijs omnibus potest ille solus. Vnde nec legatus à latere potest in eis dispensare, nisi in speciali casu cum necessitate, sine aditu ad Pontificem, & quando impedimentum est occultum. Item Episcopus non potest dispensare in cognatione spiritali ex Baptismo non solemni orta; nec in publica honestate ex spōsalibus. Nec in cognatione legali, licet non detur facilis recursus ad Papam, *l. 8. d. 6. à nu. 11 vsq. ad 17.*

17 Papa potest dispensare, vt in quacunque ætate matrimonium inirum valeat, modo pueri vsum rationis habeant, *libr. 7. disp. 104. num. 11.*

18 Papa potest dispensare in radice matrimonij irriti, legitimando prolem indirectè quoad bona temporalia, & directè quoad spiritalia erga personas suæ iurisd. ctioni temporali non subiectas, etiam nulla existente causa. Peccabit tamen grauissimè, quamuis parentes mortui sūt. Et si cedat in tertij præiudicium

dicium, credit Doctor, noluisse Pontificem iuri aliorum acquisito derogare. Attamen Papa non poterit, quando proles habitata fuit, nullo precedenti matrimonio irrito, legitimare eam quoad temporalia extra loca suæ iurisdictionis temporalis; vel quando matrimonium fuit irritum ob impedimentum iuris naturalis, vel diuini, etiam in casu speciali, in quo potest dispensare in tali impedimento. Idem dicendum de prole genita ex professo, vel in sacris constituta. Idem quando matrimoniū fuit nullum ex defectu consensus alterius, vel vtriusq;. Item Princeps sæcularis nulla ratione potest legitimare prolem habitam ex matrimonio irrito, vt capax sit ordinum, ac cæterorum Ecclesiasticorum, *lib. 8. disp. 7. à nu. 1. vsque ad 11.*

19 Papa non potest dispensare in pluralitate vxorum, *lib. 7. disp. 80. n. 9.* Secus de cognatione spirituali, *lib. 8. disp. 19. n. 7.*

20 Dispensare censentur Papa, vel Princeps supremus, vel quicumque inferiores admittentes scienter ad actum iure prohibitum, in quo illi possunt dispensare. Item censentur tacite dispensare, quando Prælati, cum potest facile contradicere, nõ contradicit, sed taceret. Tamen non censetur dispensatio ultra casum expressum, *lib. 8. tota disp. 4.*

21 Papa erga se ipsum potest dispensare in his, in quibus potest cum subditis. Idem dicendum de supremo Principe sæculari, & Episcopis,

H

pis,

p. s. Prælati regularibus siue Prouincialibus, siue Generalibus, siue præpositis localibus, vel vicegerentibus. Idem de habente iurisdictionem delegatam in vniuersum cum aliqua cõmunitate, cuius ipse est pars Secus, si cum ceteris personis, *lib. 8. tota disp. 3.*

22 Legatus à latere non potest dispensare in impedimentis matrimonium dirimentibus, nec habet maiorem iurisdictionem in Prouincia sibi commissa, quàm Episcopus in suo Episcopatu, *lib. 8. disp. 6. nu. 15.* Nec dispensat valide absque legitima causa in causis sibi commissis, *lib. 8. disp. 17. nu. 5.*

23 Episcopus potest dispensare in impedimentis matrimonium dirimentibus in casu magnæ necessitatis, *lib. 8. disp. 6. nu. 24.* Secus extra casum necessitatis, *ibid. nu. 17.*

24 Episcopus in impedimento dubio omnino non potest dispensare, sed potest declarare gratiâ tollendi scandali, non esse opus dispensatione. Quando autem non est res omnino dubia, & datur præsumptio pro impedimento, tunc eget Pontificiâ dispensatione, & existentibus opinionibus negantibus, & affirmantibus, potest sequi probabilem, & nõ probabiliorem opinionem, *l. 8. disp. 6. n. 18.* Nec potest dispensare virtute Trid. Sess. 24. cap. 5. de reform. cum habentibus impedimentum dirimens, quando bonâ fide, præmissisque denuntiationibus contraxere, vt denuò incant, *ibid.*

191679. 19.

25 Episco.

25 Episcopus potest dispensare in omnibus impedimentis impediens solum matrimonium, exceptis sponsalibus, voto, & impedimento interdicti Eccles. quando superior interdixit matrim. Secus, si ipse, vel inferior, *lib. 7. disp. 17. à nu. 10. vsque ad 15.*

26 Episcopus, seclusa reservatione, potest dispensare in sua diocesi in omnibus votis, sicut Pontifex in toto orbe. Ratione verò reservationis, non potest dispensare in absolutis castitatis religionisue votis, etiam emissis à persona alterius potestati subiecta, ut à coniugata, seruo, filio, sine licentia viri, Domini, vel patris. Potest tamen in voto temporali castitatis conjugalis seruandæ, non petendi debitum absque licentia, vel cum ea alterius, vel de communi consensu facto. Secus dicendum de voto virginitatis seruandæ, nisi expresse vouens noluerit se ad castitatem obligare, sed solum ad corporis integritatem consistentem in abstinentia à primo luxuriæ actus. Potest etiam Episcopus dispensare in voto non incundi matrimonium, nisi sit in fauorem tertij id petentis, cuius interest, ut emissum sit. Si tamen remittatur ius, tunc poterit, & tertius potest remittere totam illam obligationem, si solum eius intuitu fuit factum; secus, si simul religionis ad id offerendum Deo. Et in dubio censetur factum in fauorem tertij. Et quando alterius nihil interest, censetur in dubio factum in honorem Dei. Potest etiam dispensare in

voto non assumendi ordines sacros, & in voto disunctiuo, cuius altera pars est reseruata, altera autem non. Item in voto assumendi habitum feminarum, quas vulgò beatas vocant. Secùs dicendum de voto ingrediendi religionem Ordinis Militaris Diu. Ioannis. Item potest dispensare in voto cæterorum Ordinum Militarium, & in voto strictioris religionis, & perseuerantiæ in religione, & post exitum, iustâ causâ poterit, ne iterum ingrediatur. Et differenda voti religionis executione, dummodo non sit ad eò, vt sit periculum in eum statum incidendi, vt fiat impotens. Item potest dispensare, vel commutare, quando votum castitatis, vel religionis commutatur à Pontifice in materiam non reseruata, tunc enim poterit in eam, vel in aliam commutare. Et quando is, cui Pontifex votum castitatis commutauit in confessionem menstruam, nec commutationem impleuit, non tenetur ad prius castitatis religionisve votum, nec habet impedimentum ad matrimonium. Et hæc votorum reseruatio non est tam strictè accipienda, quin liceat Episcopo dispensare, magno incontinentiæ periculo eminenti, nec dato facili recurso ad Papam ratione paupertatis, vel alius causæ. Idem dicendū de cæteris votis reseruatis Pontifici, secùs dicendum dato facili recurso ad Pontificem, aut ad Nuntium habentem commissionem in eis dispensandi. Item potest Episcopus dispensare in voto castitatis ex perturbatione
 . animi

animi emisso, quando vouens est iuuenis, & est suspectus, & hoc ad maius periculum incontinentiæ vitandum. Item quando est periculum incontinentiæ ex mora ad eundem Pontificis. Et hæc dispensatio Episcopi in his votis Papæ reseruatæ solum deseruiet illi vsui, ad quem necessitas cogit, vt in voto religionis, & castitatis, *l. 8. tota disp. 9.*

27 Episcopus potest dispensare in votis castitatis, & religionis pœnalibus, siue pœna sit incurta, siue non: Secus dicendum de votis absolute emissis, quamuis ea vouens eligat in penam, & supplicium peccati admissi, vel ad vitandam infamiã, vel dedecus. Item potest dispensare in votis conditionalibus ante, & post conditionem impletam, quando votum est verè conditionale, & nõ apparenter, & quando conditio est de futuro, nec tacite inest. Secus de votis sub conditione de præterito, vel de præsentibus, vel quæ tacite inest, & apponitur eo modo, quo inest. Et idem, quod dictum de voto religionis, & castitatis, & alijs votis conditionalibus; dicendum de iuramentis conditionalibus, & pœnalibus, *lib. 8. tota disp. 10.*

28 Episcopus potest dispensare in voto castitatis post matrimonium consummatum emisso ab vno coniuge sine alterius licetia. Secus, si ante consummationem matrimonij animo ingrediendi religionem ad implendum votum, licet potest, quando vouens se habuit negatiue, nec de ingressu, nec de opposito cogitans. Idem

cum eadem distinctione dicendum, quando votum fuit emissum cum alterius cōsensu, vel quando ambo sine consensu alterius continentiam vouerunt, vel quando vterque vouit ab altero per rā licentiā; non per modum contractus. Secus, quando vouit vterque per modum contractus, nec vt perant, nec vt reddant debitum, nisi derur magnum incontinentiæ periculum, sine recurſu ad Pontificem præ paupertate, vel aliā causā, vel ad Nuntium habentem commissionem. Et hæc dispensatio ob vrgentem necessitatem solum est ad petendum debitum. Vnde qui fornicatur, peccat contra votum. Item quando coniuges vouerunt continentiam per modum contractus hæc lege, vt si sobolēs, quam tunc habebant, obiret, possent vti matrimonio, potest Episcopus dispensare. Secus dicendum, si hoc modo, postquam habuerimus prolem, promittimus ex tunc continentiam. Poterit tamen, si dicant, si Deus nobis hoc beneficium concesserit, vt habeamus prolem; promittimus in gratiarum actionem, continentiam; & hoc siue ante, siue post impletam conditionem. Item potest, quando vterque vouit continentiam ad tempus cū mutuo cōsensu. Itē quando coniuges remittunt sibi ipsi renuntiationem iuris petendi, vel reddendi poterit ad reddendum, & petendum dispensare, quamuis sit aditus ad Pontificem, *lib. 8. tota disp. 11.*

29 Episcopus semper potest dispensare cū
ligato

ligato coniugato voto castitatis transeunte ad nuptias, ut petat debitum solum, quamvis matrimonium non sit consummatum, & praesente Papâ. Item cum coniuge, cui debiti petitio est prohibita ratione affinitatis contractae cum altero coniuge, etiam praesenti Commissario Bullae Cruciatæ, vel existentibus religiosi medicantibus habentibus commissionem. Item cum coniuge contrahente cognationem spiritualem cum suo coniuge ad petendum debitum. Quod intellige de affinitate, vel cognatione spirituali contracta post matrimonium, *lib. 8. tota disp. 12.*

30 Episcopus potest dispensare in iuramentis castitatis, religionisve pœnalibus, & conditionalibus, sicut potest in votis similibus, ut dictum est, *num. 27.* Item potest in absolutis non includentibus in se votum. Secus, si includant. Item quando manent reservata vota, manent etiam iuramenta eiusdem materiae. Secus, ubi ea vacant, *libr. 8. tota disputat. 13.*

31 Episcopus potest dispensare in votis nouitiorum emissis, siue ante, siue post ingressum, ante tamen professionem, *lib. 9. disp. 39. nu. 44.*

32 Doctor probabiliter iudicat, posse Episcopum dispensare interueniente vigētissimâ causâ, v. g. pro bono pacis, in ætate legitima ad matrimonium, *l. 7. disp. 104. n. 12.*

33 Episcopus non potest dispensare, quando

H 4

dispensare

dispensatio committitur à Pontifice Officiali diœcesis. Item quando officialis est factus Episcopus eiusdem diœcesis, non potest, quando commissio est realis; secus, si personalis, *li. 8. disp. 27. nu. 30. & 31.*

34 Episcopus potest dispensare in lege Pontificia, vel Concilij, quâdo conceditur dispensatio, non explicando, cui conceditur, quamvis non sit lata sententiæ, & imponat pœnam, quam solus Pontifex potest imponere, *libr. 8. disp. 5. à n. 1. vsque ad 5.*

35 Episcopus non potest dispensare, ut plures adhibeantur patrini in Baptismo, vel Cõfirmatione, vel hi sint duo viri, aut duę mulieres; contra Conc. Trid. *lib. 7. disp. 27. n. 6. & 7.*

36 Episcopus potest dispensare cum familiari trienniali in interstitijs, vel natalium defectu, *lib. 8. disp. 1. nu. 25.*

37 Quando Episcopus potest iure ordinario in aliqua re dispensare, quamvis obtenta sit commissio à Pontifice, potest adiri ad Episcopum, vel ad potentem ex priuilegio, quamvis virtute commissionis iam confessorius dispensasset, vel ipse Ordinarius. Tamen quando Pontifex de eo casu consultus denegauit dispensationem, iudicans non adesse causam, non potest Episcopus, nisi noua proponatur causa; potest tamen, si sit solitus propter causã eadẽ alijs denegare: tamen huic concedere dispensationẽ. Idẽ dicendũ, quãdo Episcopus dispensat ex commissione expressa annexa dignitati,
 etiam

etiam si ex speciali commissione dispenser. Secus, quando ex sola epigamia in casu necessitatis. Idem de habentibus privilegium ad dispensandum. Et postquam remiserunt, dispensationem ad Pontificem, etiam dicitur casus occultus, *lib. 8. tota disp. 14.*

38 Episcopi electi, & confirmati, licet nondum consecrati, possunt dispensare in casibus occultis concessis per Trid. *Sess. 24. de reform. cap. 6.* Idem dicendum de superioribus etiam localibus, seu conventualibus religionum exemptarum erga religiosos eis subditos, ut expressè concessit Pius V. in quodam brevi, cuius verba refert Emanuel *qq. reg. to. 1. q. 61. art. 9. lib. 8. disp. 2. nu. 11. c. 13.*

39 Episcopus potest dispensare validè sine causa in suis Constitutionibus etiam iuratis, & licet transeant in contractum, in commodum alterius ex legitima causa. Secus dicendum de Constitutionibus confirmatis à Summo Pontifice, *l. 8. d. 17. à n. 27. vsque ad 31.*

40 Mandatum dispensandi non est dispensatio, donec Ordinarius, vel Confessor dispenser, *lib. 8. disp. 30. nu. 12.*

41 Commissarius Bullæ Cruciatæ potest dispensare pro solo conscientie foro in affinitate orta ex copula fornicaria, in primo, & secundo gradu, & legitimare prole susceptam, & suscipiendam, cœcurrentibus quatuor conditionibus. 1. Ut matrimoniū cū illo impedimēto sit contractū servata formâ Trid. v. g. cū præsentia

H. 5 paro.

parochi, numero testium, & denūtiationibus.
 2. Ut impedimentum sit occultum. 3. Ut adfue-
 rit bona fides saltem ex parte alterius contra-
 hantis, ignorantis impedimentum tēpore cō-
 tractus. Ultima, ut coniux ignorās certior fiat
 de nullitate prioris consensu, quamuis ei nō
 declaratur causa nullitatis, ut eurentur scanda-
 lala; cēt Pontifex sit præsens. Secus de Epi-
 scopo dispensante ratione magnę necessitatis.
 Item Cōmissarius potest dispensare solum in
 impedimento affinitatis ex copulā fornicaria,
 nunquam ante matrimonium, & coniuge cer-
 tiore prius facto de nullitate consensu, ut di-
 ctum manet. At Episcopus potest in omnibus
 impedimentis iure Pontificio dirimentibus
 occultis, & aliquando ante matrimoniū con-
 tractum. Nec desideratur, quōd alter coniux
 sit certior de nullitate matrimonij. Item Cō-
 missarius potest legitimare prolem ex eo ma-
 trimonio irrito susceptam pro foro conscientie,
 quoad omnes ordines, & quæuis benefi-
 cia, non tamen ad bona temporalia. Episcopus
 verō solum potest cum illegitimo dispensare
 quoad ordines minores, & ad quæuis benefi-
 cia simplicia, & cum quocumque illegitimo.
 Commissarius verō solum cum habito ex solo
 matrimonio irrito propter impedimentum
 fornicariæ affinitatis. Quod potest facere di-
 spensando in matrimonio. Quæ dispensatio,
 siue fiat à Commissario, siue ab Episcopo pro
 solo foro conscientie, non est facienda publi-
 cè. cum

et cum notario, & testibus, *lib. 8. disp. 6. à num. 23. vsque ad 27.*

42. Commissarius Bullæ Cruciatæ potest dispensare ad petendum debitum cum coniuge, cui interdicitur ratione affinitatis cum altero contractæ. Secus de impedimento cognationis spiritualis, *lib. 8. disp. 15. nu. 13.*

43. Superiores religionis possunt in nouitiorum votis dispensare, & in omnibus, in quibus possunt cum religiosis, *lib. 9. disputat. 39. num. 44.*

44. Religiosi per priuilegium concessum à Leone XI. possunt dispensare solum cum incestuosis, cum consanguineis coniugis, vt possint petere debitum. Tamen illo matrimonio dissoluto, non possunt ad aliud transire cum affinitate ratione copulæ incestuosæ, *lib. 8. disput. 6. nu. 28. & 29.*

45. Priuilegia religiosorum circa commutationem, & dispensationem votorum, sunt hæc. Paulus Tertius concessit religiosis Societatis Iesu, facultatem commutandi vota, his verbis. (Conceditur facultas quorumcumque vndeumque ad suos venientium, confessiones audiendi, & confessionibus diligenter auditis, ab omnibus peccatis, etiam Sedi Apostolicæ reseruatis, & à quibusvis ex ipsis casibus resultantibus sententijs, censuris, & pœnis, exceptis in Bulla Cænæ, absoluedi, nec non & vota commutandi.) Et Gregorius XIII. anno 1575. in sua bulla in fauorem Societatis Iesu concessa,

cessa, incipiente, Ad perpetuam rei memoriã, extendit hoc priuilegium ad vota iurata. Exci- piuntur tamẽ in dicta facultate Pauli Tertij quinque vota reseruata communiter. Et circa facultatẽ dispensandi concessit mendicãtibz Innocentius VIII. posse dispensare in votis, in quibus potest Episcopus iure ordinario, nõ rati- one necessitatis, licet sint ei reseruata aliqua. Exceptis peregrinationis ultra duas dietas, id est, 20. leucas. Itẽ possunt omnia vota dispen- sare, in quibus casibus possunt & cõmutare, & in omnibus concessis Episcopo ordinariẽ. In- super Prouinciales medicantium habet priui- legium, vt possint concedere suis cõfessoribus approbatis iuxta Trid. autoritatẽ ad dispen- sandũ, ad petendũ debitũ cũ his, qui ante ma- trimonium castitatem vouerant, quod cõces- sit Pius V. viuæ vocis Oraculo. Quod extẽditur etiã antequã vouẽs habeat marrimonium consummatũ. Idẽ dicendum in priori bimestri ante cõsummationem matrimonij. Item pos- sunt dispensare, quando fuit factum post ma- trimonium initum, ad petendum debitum in casu, quo potest Episcopus. Item possunt commutare iuramenta pœnalia, & conditio- nalia, etiam impletã conditione, non tamen iuramenta absoluta. Item religiosi medican- tes, si sint viri docti, & confessores approbati, possunt ex commissione Pontificis dispensare in foro conscientie ad petendum debitum cum coniugibus, qui contraxere cognatio- nem

nem spiritualem. Et hæc facultas concessa religiosis commutandi, & dispensandi vota, non restringenda ut solum eo privilegio uti possint, erga subditos Episcopi illius diocesis, in qua sunt religiosi, *lib. 8. tota disp. 16.*

46 Dispensatio est iuris relaxatio à potestate habente relaxandi facta. Per particulam (relaxatio) differt ab interpretatione, abrogatione, derogatione, & irritatione, *l. 8. disp. 1. nu. 2.*

74 Dispensatio ad ordines cum illegitimo, extenditur solum ad minores, nisi illegitimus sit promotus ad illos, idque Pontifex dispensans sciat. At quando dispensatio est ad omnes ordines, tunc extenditur etiam ad sacros: & redditur beneficij simplicis capax. Secus, si dispensatio sit ad Ordines, non additâ particulâ vniuersali, nisi sit iam ad illos promotus, sciente Pontifice. Et est dispensatio totalis, quando absolutè dispensatur cum illegitimo in irregularitate sine addito, secus quando sine addito & non absolutè, *l. 8. d. 1. nu. 26. 27. & 28.*

48 Dispensatio ad plura beneficia, extenditur ad licentiam non residendi in vtroque. Item dispensatio in defectu ætatis ad curatû, extenditur ad non suscipiendos ordines tempore præfixo. At dispensatio ad non residendum, non extenditur ad consequutionem fructuum, *l. 8. disp. 1. nu. 19. & 20.*

49 Dispensatio cum Episcopo, ut consecrationem differat, extenditur ad retinenda

Hi 77

benc-

beneficia. Item dispensatio cum Canonico ad sacrum ordinem ante legitimam ætatem recipiendum, extenditur, ut vocem habeat in Capitulo; *l. 8. d. 1. n. 23. & 24.*

50. Dispensatio, siue licentia ad testandum, extenditur ad codillos, & donationem causam mortis: & facit conualescere ~~est~~ testamentum antea factum, nec finitur primo testamento confecto, *l. 8. disp. 1. n. 9. 17. 18. & 38.*

51. Dispensatio, siue licentia ad edenda oua extenditur ad lacticia. Item dispensatio ad edendas carnes extenditur ad lacticia, *lib. 8. disp. 1. nu. 39.*

52. Dispensatio, siue licentia ad Ordines ab alieno Episcopo accipiendos, non extenditur ad dispensandum cum ordinando in irregularitate, vel alijs impedimentis, *lib. 8. disp. 1. nu. 25.*

53. Dispensatio non admittit argumentum à maiori ad minus, & fallit regula iuris in 6. dicens (cui licet, quod est plus, licet utique, quod est minus.) Secus dicendum in dispensationibus fauorabilibus: vel quando exprimitur ratio in ipsa dispensatione, vel quando id minus est annexum, vel inclusum in maiori tanquam pars eius, vel ab eo inseparabile, vel quando dispensatio inducitur canone, vel lege. Secus quando ab homine, vel quando maius, & minus sunt in eodem genere. Secus, si sunt in diuersis generibus, *lib. 8. disp. 1. à nu. 31. & 37.*

54 Dispensatio, quando est dubium, an extendatur ad aliquem casum, interpretandum est non extendi, *l. 8. disp. 2. nu. 9.*

55 Dispensatio voti tacito iuramento, vel iuramenti tacito voto, est subreptitia, quando iuramentum est in confirmationem voti, & dependens ab illo, & quando reperitur idem vinculum. Item quando idem repetitur multoties, non est opus mentionem facere repetitionis, *l. 8. disp. 2. nu. 24. & 25.*

56 Quando votum non nubendi est factum in fauorem tertij, necessarium est mentionem facere, nisi ille tertius remittat. Item professus, & initiatus Ordine sacro petens dispensationem, tenetur explicare, quo ordine sit initiatus, & non sufficit dicere se esse in ord. sacro, *l. 8. disp. 24. nu. 21.*

57 Tunc solum sunt subreptitia quaecumque rescripta gratiæ, vel iustitiæ ex taciturnitate veri, quando taceretur veritas, quam iura expressis verbis declarari iubent, vel est talis, que intrinsicè attinet ad dispensationem. Est que causa finalis illius, quia eâ veritate expressâ, aut omnino denegaretur dispensatio, aut cum aliquo moderamine concederetur. Item similiter vitiantur ex falsi expressione, quando contingit circa causam finalem, ita vt eâ falsitate non expressâ, denegarentur literæ, aut ijs esset moderamen adhibitum. Quod intelligendum est, quando plures causæ narrantur, & finalis est vera. Nam si vna causa narretur, & ca.

& ca.

& ea falsa sit, quæcumque illa sit, non valebit rescriptum. Tamen, si literæ concedantur ex motu proprio, valent, non obstanti subreptione veritatis tacitæ. Secus, si esset subreptio falsitatis narrata. Item non vitiantur literæ in neutro foro, quando falsi expressio, aut veri taciturnitas contingit solum circa causam impulsivam, licet dolo contingat. Si autem sit circa causam finalem, sic distinguendum est. Si est causa rotius rescripti, totum vitiabitur, siue dolo, siue ignoranter contingat. Si solus partis est causa, & altera pars est omnino separata, illa sola pars vitiabitur, in qua est subreptio etiam dolosa. Si autem partes coniunctionem quandam habeant separabilem, tamē quoad valorem, tunc si ignoranter, id est, non per fraudem, & malitiam subreptio admittitur, valebit in utroque foro rescriptum quoad solam partem, in qua non fuit subreptio. Si vero per fraudem, & malitiam, ea quoque pars vitiabitur, & corruet, in qua non fuit subreptio: non tamen ipso iure, & in foro conscientiæ, ante iudicis sententiam, sed post illam, *l. 8. tota disp. 21.*

58. Ut dispensatio non sit subreptitia, concurrentibus pluribus impedimentis, requiritur narratio omnium, & exprimere, quoto gradu consanguinitatis, affinitatis, vel publicæ honestatis coniuncti sunt. Item est necessaria mentio utriusque coniunctionis; v. g. si sunt coniuncti duplici titulo in eodem, vel diverso du-

gradu, vt si est bis affinis, consanguineus, vel si habet duplicem publicam honestatem, & cognationem spiritualementem, *l. 8. disp. 24. à nu. 1. vsque ad 5.* At non tenetur narrare, affinitatem esse contractam ex pluribus fornicationibus cum eadem persona. Item iteratio copulæ, antequam Ordinarius dispense, non vitiat dispensationem, *ib. nu. 7. & 8.*

59. In petrans dispensationem tenetur narrare inæqualitatem gradus, consanguinitatis ex parte fœminæ, vt si amita viri sit in secundo, & tertio gradu; secus, si in quarto. Nec in affinitate, & publica honestate est necessaria hæc explicatio. Item tenetur explicare distantiam gradus, an sit in linea recta in consanguinitate, affinitate solum ex copula licita, & publica honestate. Item an cognatio spiritualis sit filiatio, vel paternitas, vel compaternitas. Non est tamen explicandum, an contracta ex Baptismo, vel Confirmatione. Et est etiam explicandum in publica honestate, an oriatur ex matrimonio rato, quando petitur dispensatio in primo gradu, *lib. 8. disp. 24. à nu. 12. vsque ad 16.* Item in affinitate concurrenti cum publica honestate, non est necessaria mentio de publica honestate, quando explicatur affinitas ex copula licita proueniens; secus facta solum affinitatis in genere mentione. Item dispensatio valet in tertio, vel quarto gradu, licet non explicetur, an ex copula licita oriatur. Secus dicendum, si affinitas sit in primo, & secundo gradu.

gradu, *ibid.* à *nu.* 36. vsq. ad 40. Item dispensatio valet, errando in gradu explicando maiorem, cum tamen sit minor, nisi minor sit diuersæ speciei. Tamen subreptitia erit, si erretur in gradu explicando minorem, cum sit maior, quantumvis ex ignorantia inculpata procedat, *ibid.* à *nu.* 17. vsq. ad 20.

60 In dispensatione matrimonij inter consanguineos, vel affines, non est necessaria mentio culpæ incestuosæ inter eos habitæ ex humana fragilitate, & non cum spe facilioris dispensationis, quando contingit post dispensationem concessam à Pontifice, vel Pœnitentiario, & expeditam cognitâ precum veritate ab Ordinario, vel Confessore, quamvis sub ea conditione sit concessa. Secus dicendum, quando contingit ante dispensationem à Papa vel post, prius tamen quam Ordinarius illam expediat, & quando matrimonium fuit initum & consummatum cum impedimento dirimenti, cum animo, vt facilius Pontifex dispense, animus cum matrimonio explicandus. Item explicanda spes facilioris dispensationis, *l. 8. tota dispn. 25.*

61 Qui impetrauit dispensationem, & ob aliquos scrupulos sibi obiectos, impetrauit aliam strictiorem, potest certior factus de dispensationis valore illâ vti, scil. priori *l. 8. dispn. 22. num. 16.*

62 Qui impetrauit dispensationem ad ducendam consanguineam, & postea noluit eam ducere

ducere, & impetrauit alteram ad ducendam aliam, non potest vti priori, licet non vtatur posteriori valida, *l. 8. disp. 22. n. 19.*

63. Dispensatio prodest renuncianti illam, dum superior non acceptat renuntiationem, nisi dispensatio esset circa iuramentum, aut votum. Et solus superior, à quo gratia manat, potest acceptare renuntiationem; nec amittit vires dispensatio, etsi impetrans literas cancellat, concedatve. Item dispensatio prodest ad matrimonium, si ante illius usum aliud matrimonium ineatur, *l. 8. tota disp. 32.*

64. Ligatus voto religionis, aut castitatis, aut non ineundi matrimonium cum consanguineis, petens dispensationem ad ducendam consanguineam, vel habens votum, & iuramentum de eadē re, casu, quo sunt vincula distincta, tenetur mentionem facere omnium istorum impedimentorum. Tamen ligatus sponsalibus de futuro cum aliqua foemina, vel voto castitatis, aut religionis ante pubertatem emisso, nec postea ratificato, volens consanguineam ducere, solius consanguinitatis tenetur mentionem facere, & postea, vel antea obtinere remissionem sponsalium à foemina, & relaxationem voti à patre, vel tutore. Similiter quando vnum impeditum est occultum, alterum publicum, solum publicum tenetur manifestare Pontifici, & occultum sacrae Penitentiariae cū mentione publici, *l. 8. tota d. 23.*

65. Literæ ad beneficium possunt absque

ma

mandato impetrari, non verò ad lites. Beneficium tamen non potest acceptari absq; speciali mandato. Item dispensationes, & alia privilegia, vt impetrentur, non requiritur speciale mandatum, sed possunt validè impetrari, eo, cui impetrantur, ignorante. Tamen non prodest illi, donec ab ipso acceptetur, vel ab alio habente speciale eius. mandatum. Et quando impedimentum est commune vtriq; contrahenti, scil. consanguinitatis, vel affinitatis, sufficit ab altero impetrari dispensationem, altero ignorante. Secus, si tantum alterius, vel commune vtrique, sed in vtroque diuersum, vt votum in vno, aut in vtroque, l. 8. *tota disp. 26.*

66 Dispensare sine causa, in lege diuina, aut superioris, est mortale; at in propria lege veniale, si desit scandalum, ac notabile aliorum damnum. Item eandem culpam committit petens, vel acceptans, nisi ignorantia excusetur, & quoties vtitur dispensatione, peccat venialiter cessante scandalo, & notabili aliorum damno, l. 8. *tota disp. 18.*

67 Dispensatio alicui commissa in lege superioris, intelligitur, si adsit iusta causa, l. 8. *disp. 17. nu. 4.*

68 Dispensatio in voto castitatis, & religionis ad contrahendum restricta ad primum matrimonium, non extringitur, quando matrimonium fuit solutum ante consummationem, vel quando fuit nullum non scienter, & quan-

quando dispensatio non fuit restricta ad primum actum, nec explicat, ut liceat toties, quoties libuerit, si illa sit totalis, & absoluta, licet toties quoties, nisi causa omninò illius cessarit, vel potestas dispensantis limitata sit. Idè dicendū de dispensatione partiali, existēte eadem dispensationis causa, l. 8. disp. 31. à nu. 1. usque ad 12.

69 Dispensatio in voto religionis ad inendum matrimonium, non prodest, ut vouēs possit manere in saeculo absque matrimonio, l. 8. disp. 31. nu. 7.

70 Dispensatio in voto ad contrahendum cum alia valet, quando dispensationis allegata se tenent omnino ex parte eius, cum quo dispensatur. Secus dicendum, quando se tenēt ex parte personæ, cum qua est contrahendum, l. 8. disp. 31. nu. 13. & 14.

71 Dispensatio cum monacho, qui habitū dimisit, ut secum facilius dispensetur, tacito animo, quo dimisit habitum, est subreptitia, l. 8. disp. 25. nu. 38.

72 Dispensatio in voto religionis, tacendo fuisse, simul votum perseverantiæ, subreptitia est, l. 8. disp. 21. nu. 23.

73 Dispensationes concessæ à superiori in lege sua cum aliquo, nulla compositione facta, sed omnino gratis, absque causa legitima possunt validè reuocari, non tamen licitè. Et erit mortale, quando dispensatio erat necessaria ad bonum subditi. Secus dicendum de dispensa-

penfatione facta ab inferiori in lege superioris. Item dispensationes pro foro externo concessæ, non possunt ad libitum reuocari; sed existenti iustâ causâ: & tunc restituta compositione soluta per eum, cum quo dispensatum est. Item concessæ pro foro interno, *l. 8. dis. 33. à nu. 11. vsque ad 14.*

74 Dispensatio in impedimento criminis semiplenè probati, ne crimè in literis manifestatū ab impetrante noceat ipsi in foro externo, impetranda est hac cautela. Si absq; animo ducendæ concubinæ interfectio vxoris acciderit, narret, sibi impedimentū opponi interfectionis vxoris, cum verè non interfecerit. Et si talis animus adfuit, narret. Pontifici, se de eo delicto infamatum, ac delatum in foro externo, damnatumq; esse arbitraria pœna defectu plene probationis, & ne fateatur, nec neget delictum in ea narratione, in sacra pœnitentiaria petat aliam dispensationem, referendo, quòd in publica fori externi propositum est, ac ibi tacitam esse veritatem ob periculū propriæ proditiōis. Et in hac debet impetrans fateri veritatem. *l. 8. disp. 24. nu. 22.*

75 Dispensatio communi consensu etiā tacito obrenta, est cōmunib. expensis soluenda, nisi alter teneatur ad id matrimonium ratione legati, aut maioratus, & tempore, quo conuentum est de matrimonio, ignorabat alter dispensationem impetratam non communi consensu; & resiliens iustè absque alterius culpa non

reue-

tenetur refundere illi partē, quā soluit, tenetur tamen, quando dedit fidē cum firmo, aut dubio animo ingrediēdi religionem. Itē tenetur integras expensas solvere ille, qui præbuit alteri culpabilem causam resiliendi. Item is, cuius culpa euenit impedimentum, ne sponsalia perficiantur, tenetur suis expensis procurare dispensationē. Item deflorans virginē, data fide de matrimonio, vel mulierem bonæ famæ cognoscens, tenetur restituere expensas ingrediens religionem. Secus, quando non adfit fides data, vel defloratio sit spontanea, sine fide. Tamen quando defloratio fuit iniuriosa, nempe violenta, aut precib. violentiæ acqui- pollētib. aut dolo, tenetur ad omnes expensas, si post fidem datam transeat de facto ad religionem, ad quam non potest tuta conscientia adire in hoc casu. Et hæc promissio, vel quæcunque sponsalia non probantur testib. singularibus, *l. 8. tota disp. 36.*

76 Dispensatio non est committenda Vicario diœcesis vtriusq; contrahentis, sed satis est in precibus mentionem fieri diœcesis alterius, *l. 8. disp. 35. nu. 5.*

76 Dispensatio cum consanguineis, vt inceant matrimoniū, efficit, vt postea copula habitata inter illos ante matrimoniū initū, & pōlt, non sit incestuosa, *l. 7. disp. 67. nu. 9.*

78 Dispensatio extenditur ita, vt liceat vti illa extra dispensantis territorium, & vbique, *lib. 8. disp. 31. num. 16. & 17.* At dispensatio ad bene-

beneficium non confert ius ad aliud, l. 7. disp. 42. nu. 9.

79 Dispensatio irregularitatis ex celebratione excommunicati celebrantis, non petit multiplicem celebrationem explicari, l. 8. disp. 24. nu. 7.

Distillatio.

1 Differt distillatio à pollutione, quatenus non est ita mordax, ac grossa, faciliusque fluit, nec cum tanta carnis commotione, & in minori copia, aliquandoque imperceptibiliter, & sine carnis motu, l. 9. disp. 45. nu. 2. Et est mortale procurare illam notabilem, aut causam eius etiam notabilem, ibid. nu. 35. & disp. 17. nu. 18. Item est mortale inter coniuges, si sequatur ex tactibus, aspectibus, verbisq; turpibus, ibid. disp. 45. nu. 42.

Diuortium.

1 Diuortium dupliciter vsurpatur, primò vt importat dissolutionem matrimonij, quoad thorum, & cohabitationem. Secundò, vt importat dissolutionem quoad vinculum. Inter Romanos tribus modis connubia dissoluebantur. Primò vsurpatione, seu diffarreatione, remancipatione, & diremptione. Causas autem repudij non numerat Doctor, nisi vna, v. g. si mulieres erant præsentibus certis iudicibus, qui fiebant, marito prohibente, vel ignorante. Hodie differunt repudium, & diuortium, quatenus diuortium solius vxoris est: repudium verò tum vxoris, tum etiam sponsæ de
præ-